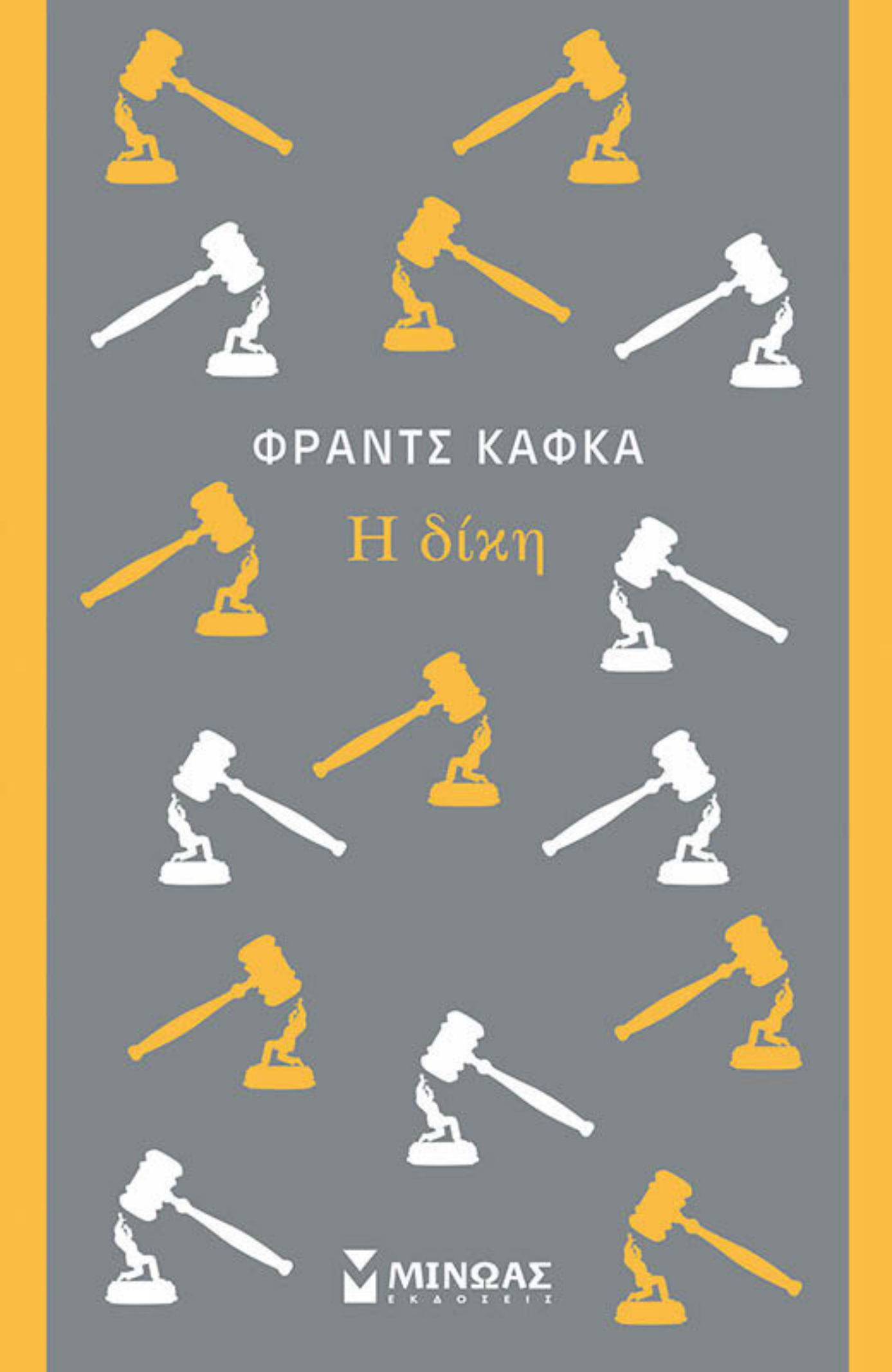

ΦΡΑΝΤΣ ΚΑΦΚΑ

Η δίκη

ΣΥΛΛΗΨΗ

Κάποιος πρέπει να είχε διαβάσει τον Γιόζεφ Κ., διότι ένα πρωί, χωρίς να έχει κάνει τίποτα κακό, τον συνέλαβαν. Η μαγείρισσα της κυρίας Γκρούμπαχ, της σπιτονοικοκυράς του, η οποία του έφερνε το πρωινό του κάθε μέρα γύρω στις οχτώ, αυτή τη φορά δεν ήρθε. Δεν είχε ξανασυμβεί ποτέ κάτι τέτοιο. Ο Κ. περίμενε λίγο ακόμα, με το κεφάλι ακουμπισμένο ακόμα στο μαξιλάρι κοίταξε τη γριά που έμενε απέναντί του και που τον παρατηρούσε με μια περιέργεια εντελώς ασυνήθιστη για κείνη, έπειτα όμως, παραξενεμένος και πεινασμένος συγχρόνως, χτύπησε το κουδούνι. Αμέσως ακούστηκε ένα χτύπημα στην πόρτα και στο δωμάτιο μπήκε ένας άντρας που δεν τον είχε ξαναδεί ποτέ στο σπίτι. Ήταν λεπτός κι ωστόσο γεροδεμένος, φορούσε ένα εφαρμοστό μαύρο κοστούμι που, όπως και τα ταξιδιωτικά κοστούμια, είχε πολλές πιέτες, τσέπες, αγκράφες και μια ζώνη και συ-

νεπώς, χωρίς να μπορεί να καταλάβει κανείς σε τι ακριβώς εξυπηρετούσε, έδειχνε πολύ πρακτικό. «Ποιος είστε;», ρώτησε ο Κ. κι αμέσως ανακάθισε στο κρεβάτι. Ο άντρας όμως αγνόησε την ερώτηση, σάμπως η παρουσία του να έπρεπε να γίνει αδιαμαρτύρητα δεκτή, και είπε απλώς με τη σειρά του: «Χτυπήσατε το κουδούνι;» «Ναι, για να μου φέρει η Άννα το πρωινό μου», είπε ο Κ. και στη συνέχεια προσπάθησε σιωπηρά, χρησιμοποιώντας την προσοχή και τη σκέψη του, να καταλάβει ποιος ήταν ο άντρας αυτός. Εκείνος όμως δεν έμεινε για πολύ εκτεθειμένος στο βλέμμα του Κ., στράφηκε προς την πόρτα, την άνοιξε λίγο για να πει σε κάποιον, που προφανώς στεκόταν ακριβώς από πίσω: «Θέλει να του φέρει η Άννα το πρωινό του». Ακούστηκαν γέλια από το διπλανό δωμάτιο, και δεν μπορούσε να κρίνει κανείς με βεβαιότητα αν προέρχονταν από ένα άτομο ή από περισσότερα. Παρόλο που από την αντίδραση αυτή ο ξένος άντρας δεν έμαθε τίποτα καινούργιο, είπε ωστόσο στον Κ. με τόνο ανακοίνωσης: «Είναι αδύνατον». «Άλλο και τούτο», είπε ο Κ., πετάχτηκε από το κρεβάτι και φόρεσε βιαστικά το παντελόνι του. «Είμαι περίεργος να δω ποιοι είναι στο διπλανό δωμάτιο και πώς θα δικαιολογηθεί η κυρία Γκρούμπαχ απέναντί μου για την ενόχληση αυτή». Του πέρασε βέβαια αμέσως από τον νου ότι δεν έπρεπε να το είχε πει δυνατά και ότι έτσι αναγνώριζε στον ξένο κατά κάποιον τρόπο ένα δικαίωμα επιτήρησης, αλλά δεν του φάνηκε και τόσο σημαντικό αυτό τώρα. Ο ξένος πάντως έτσι το εξέλαβε, διότι είπε: «Δεν νομίζετε

πως είναι καλύτερα να μείνετε εδώ;» «Ούτε εδώ θέλω να μείνω ούτε τον λόγο να μου απευθύνετε όσο εσείς αρνείστε να μου συστηθείτε». «Δεν το είπα για κακό», απάντησε ο ξένος και άνοιξε τώρα πρόθυμα την πόρτα. Στο διπλανό δωμάτιο, στο οποίο ο Κ. μπήκε με βήμα πιο αργό απ' ό,τι ήθελε, με την πρώτη ματιά όλα έμοιαζαν να είναι όπως και το προηγούμενο βράδυ. Ήταν το σαλόνι της κυρίας Γκρούμπαχ, ίσως σε αυτό το παραφορτωμένο με έπιπλα, καλύμματα, πορσελάνες και φωτογραφίες δωμάτιο σήμερα να υπήρχε λίγο περισσότερος χώρος απ' ό,τι συνήθως, δεν το αντιλαμβανόταν κανείς αμέσως, πόσο μάλλον αφού η βασική αλλαγή είχε να κάνει με την παρουσία ενός άντρα που καθόταν δίπλα στο παράθυρο με ένα βιβλίο στα χέρια και που τώρα σήκωσε το βλέμμα. «Έπρεπε να μείνετε στο δωμάτιό σας! Δεν σας το είπε ο Φραντς;» «Μα τι θέλετε τέλος πάντων;», είπε ο Κ. κοιτώντας την καινούργια του γνωριμία, έπειτα τον άλλο φρουρό, ονόματι Φραντς, που είχε μείνει να στέκει στην πόρτα, κι έπειτα πάλι τον πρώτο. Από το ανοιχτό παράθυρο είδε πάλι τη γριά, που με πραγματικά γεροντίστικη περιέργεια είχε έρθει τώρα στο παράθυρο που ήταν ακριβώς απέναντί του, ώστε να συνεχίσει να βλέπει τα πάντα. «Θα πάω στην κυρία Γκρούμπαχ και...», είπε ο Κ., κάνοντας μια κίνηση σαν να ήθελε να ξεφύγει από τους δύο αυτούς άντρες, που όμως στέκονταν πολύ μακριά του, και ήταν έτοιμος να προχωρήσει προς την πόρτα. «Όχι», είπε ο άντρας που στεκόταν στο παράθυρο, πέταξε το βιβλίο σε ένα τραπεζάκι και σηκώθη-

κε όρθιος. «Δεν μπορείτε να φύγετε, είστε υπό κράτηση». «Έτσι φαίνεται», είπε ο Κ. «Και για ποιον λόγο;», ρώτησε μετά. «Δεν είμαστε εμείς οι αρμόδιοι να σας το πούμε. Πηγαίνετε στο δωμάτιό σας και περιμένετε. Έχει κινηθεί πάντως διαδικασία εναντίον σας, και, όταν έρθει η ώρα, θα τα μάθετε όλα. Κάνω υπέρβαση καθήκοντος με τις φιλικές συμβουλές που σας δίνω. Ελπίζω όμως ότι δεν μας ακούει κανένας άλλος εκτός από τον Φραντς, που, παρά τις εντολές που έχουμε, είναι κι ο ίδιος φιλικός απέναντί σας. Αν φανείτε και στη συνέχεια τόσο τυχερός όσο φανήκατε στην επιλογή των φρουρών σας, τότε μπορείτε να είστε αισιόδοξος». Ο Κ. θέλησε να καθίσει, τώρα όμως έβλεπε ότι σε ολόκληρο το δωμάτιο το μόνο μέρος όπου θα μπορούσε να καθίσει ήταν η πολυθρόνα δίπλα στο παράθυρο. «Θα καταλάβετε κι εσείς ότι ακριβώς έτσι είναι», είπε ο Φραντς και ταυτόχρονα πλησίασε τον Κ. μαζί με τον άλλον άντρα. Ιδίως ο δεύτερος ήταν σαφώς πιο ψηλός από τον Κ. και κάθε τόσο τον χτυπούσε στον ώμο. Περιεργάστηκαν και οι δύο τις πιζάμες του και είπαν ότι τώρα θα αναγκαζόταν να φοράει πολύ χειρότερες πιζάμες, αλλά ότι τόσο τις πιζάμες αυτές όσο και τα υπόλοιπα εσώρουκά του θα τα φυλάξουν εκείνοι και, αν η έκβαση της υπόθεσής του είναι θετική, θα του τα επιστρέψουν. «Καλύτερα είναι να δώσετε τα πράγματά σας σ' εμάς παρά στην αποθήκη», του είπαν, «διότι στην αποθήκη παρατηρούνται συχνά υπεξαιρέσεις και εκτός αυτού, μετά από ένα ορισμένο διάστημα, πουλάνε τα πάντα χωρίς να τους ενδιαφέρει αν η σχετική διαδικασία

έχει τελειώσει ή όχι. Αυτού του είδους οι δίκες τραβάνε πολύ σε μάκρος, ιδιαιτέρως τον τελευταίο καιρό! Στο τέλος βέβαια θα πάρετε από την αποθήκη κάποια αποζημίωση για την πώληση, η αποζημίωση αυτή όμως πρώτον είναι πολύ μικρή, αφού κατά την πώληση ο καθοριστικός παράγοντας δεν είναι το ύψος της προσφοράς, αλλά το ύψος της δωροδοκίας, και δεύτερον το ποσό της αποζημίωσης, απ' ό,τι η πείρα μάς διδάσκει, μειώνεται καθώς περνάει από χέρι σε χέρι και καθώς περνούν τα χρόνια». Ο Κ. δεν έδινε καμία σημασία στα λόγια αυτά, δεν μπορούσε να εκτιμήσει ακόμα το δικαίωμα διάθεσης των προσωπικών του αντικειμένων, πολύ σημαντικότερο ήταν για κείνον να αποκτήσει σαφή εικόνα της κατάστασής του· παρουσία όμως αυτών των ανθρώπων δεν μπορούσε καν να σκεφτεί, ο δεύτερος φρουρός –γιατί μόνο φρουροί μπορούσαν να είναι– τον έσπρωχνε κάθε τόσο με την κοιλιά του, φιλικά είναι η αλήθεια, όταν όμως σήκωνε το βλέμμα, αντίκριζε ένα στεγνό οστέινο πρόσωπο, εντελώς αταίριαστο με αυτό το χοντρό σώμα, με πολύ στραβή μύτη, που έκανε νοήματα στον άλλο φρουρό πάνω από το κεφάλι του Κ. Μα τι άνθρωποι ήταν αυτοί; Για τι πράγμα μιλούσαν; Σε ποια υπηρεσία ανήκαν; Ο Κ. ζούσε ωστόσο σε ένα κράτος δικαίου, παντού επικρατούσε ειρήνη, οι νόμοι τηρούνταν όλοι ανεξαιρέτως, ποιος τολμούσε λοιπόν να εισβάλει έτσι μέσα στο ίδιο του το σπίτι; Ανέκαθεν είχε την τάση να τα παίρνει όλα όσο πιο επιπόλαιο γινόταν, να σκέφτεται το χειρότερο μόνο όταν συνέβαινε σι' αλήθεια, να μη φροντίζει για το

μέλλον του, ακόμα κι όταν όλα γύρω του ήταν επικίνδυνα. Στην προκειμένη περίπτωση βέβαια αυτή η στάση δεν του φαινόταν καθόλου σωστή, μπορούσε βέβαια να το δει κανείς όλο αυτό σαν αστείο, σαν ένα χοντροκομμένο αστείο, που για κάποιον άγνωστο λόγο, ίσως επειδή σήμερα ήταν τα τριακοστά του γενέθλια, του είχαν σκαρώσει οι συνάδελφοί του από την τράπεζα, δεν ήταν καθόλου απίθανο φυσικά, ίσως δεν είχε παρά να κοιτάξει κατάματα τους δύο φρουρούς και να βάλει τα γέλια, κάνοντας έτσι κι εκείνους να γελάσουν, ίσως να ήταν κάποιοι αχθοφόροι από απέναντι, η εμφάνισή τους δεν διέφερε και πολύ – παρ’ όλα αυτά, κυριολεκτικά από την πρώτη στιγμή που είδε τον φρουρό Φραντς, είχε αποφασίσει να μην παραιτηθεί ούτε καν κι από το ελάχιστο πλεονέκτημα που ίσως να διέθετε έναντι αυτών των ανθρώπων. Έβλεπε έναν μικρό κίνδυνο να πουν έπειτα ότι δεν καταλαβαίνει από αστεία, θυμήθηκε όμως – ενώ δεν συνήθιζε να διδάσκεται από την εμπειρία – κάποιες καθαυτές ασήμαντες περιπτώσεις στις οποίες, σε αντίθεση με τους φίλους του, είχε ενεργήσει, χωρίς την παραμικρή αίσθηση των πιθανών συνεπειών, με συνειδητή απερισκεψία και γι’ αυτό τιμωρήθηκε διά του αποτελέσματος. Δεν έπρεπε να ξανασυμβεί, τουλάχιστον όχι αυτή τη φορά, αν όλο αυτό δεν ήταν παρά μια κωμωδία, θα έπαιζε κι εκείνος τον ρόλο του.

Ακόμα ήταν ελεύθερος όμως. «Επιτρέψτε μου», είπε και, περνώντας βιαστικά ανάμεσα από τους δύο φρουρούς, πήγε στο δωμάτιό του. «Φαίνεται λογικός άνθρω-

pos», τους άκουσε να λένε πίσω του. Αμέσως μόλις μπήκε στο δωμάτιό του, άρχισε να ανοίγει τα συρτάρια του γραφείου του, τα πάντα εκεί μέσα ήταν τακτοποιημένα με μεγάλη τάξη, μέσα στην ταραχή του όμως δεν κατάφερε να τα βρει αμέσως τα προσωπικά έγγραφα που έψαχνε. Τελικά βρήκε την άδεια ποδηλάτου και ήταν έτοιμος να την πάει στους φρουρούς, ύστερα όμως το χαρτί αυτό του φάνηκε πολύ ασήμαντο κι έτσι συνέχισε να ψάχνει, ώσπου βρήκε το πιστοποιητικό γεννήσεώς του. Όταν γύρισε στο διπλανό δωμάτιο, άνοιξε η απέναντι πόρτα και η κυρία Γκρούμπαχ ήταν έτοιμη να μπει μέσα. Στάθηκε εκεί μόνο για μια στιγμή, γιατί, μόλις είδε τον Κ., βρέθηκε προφανώς σε αμηχανία, ζήτησε συγγνώμη, εξαφανίστηκε και έκλεισε πίσω της την πόρτα. «Περάστε, περάστε μέσα», πρόλαβε να πει ο Κ. Έστεκε τώρα με τα χαρτιά στα χέρια στη μέση του δωματίου, συνέχιζε να κοιτάζει την πόρτα, που δεν ξανάνοιξε, και πετάχτηκε τρομαγμένος μόνο όταν άκουσε κάτι να λένε οι φρουροί, που, καθισμένοι στο τραπεζάκι μπροστά στο ανοιχτό παράθυρο, καταβρόχθιζαν το πρωινό του. «Γιατί δεν μπήκε μέσα;», τους ρώτησε. «Απαγορεύεται», είπε ο ψηλός φρουρός. «Αφού σας είπαμε, έχετε συλληφθεί». «Μα πώς γίνεται να έχω συλληφθεί; Και μάλιστα μ' αυτόν τον τρόπο;» «Μην αρχίζετε πάλι», είπε ο φρουρός και βούτηξε μια φέτα ψωμί με βούτυρο μέσα στο βαζάκι με το μέλι. «Δεν απαντάμε σε τέτοιες ερωτήσεις». «Θα αναγκαστείτε να απαντήσετε», είπε ο Κ. «Ορίστε τα χαρτιά μου, δείξτε μου τώρα τα δικά

σας και προπάντων το ένταλμα σύλληψης». «Για τ' όνομα του Θεού!», είπε ο φρουρός. «Μα καταλάβετε επιτέλους τη θέση σας και πάψτε να μας προκαλείτε άσκοπα, εμάς που τώρα σας παραστεκόμαστε μάλλον πολύ περισσότερο από τον οποιονδήποτε άλλον». «Έτσι είναι, να είστε βέβαιος», είπε ο Φραντς και, κρατώντας στο χέρι του το φλιτζάνι με τον καφέ, χωρίς να το φέρνει στα χείλη του, συνέχισε να κοιτάζει τον Κ. με ένα μάλλον γεμάτο νόημα, αλλά ακατανόητο βλέμμα. Ο Κ., χωρίς να το θέλει, παρασύρθηκε κι άνοιξε με τον Φραντς έναν διάλογο με τα μάτια, χτύπησε έπειτα με το χέρι τα χαρτιά του και είπε: «Ορίστε, εδώ είναι τα χαρτιά μου». «Και τι μας νοιάζουν εμάς τα χαρτιά σας;», φώναξε ο ψηλός φρουρός. «Χειρότερα κι από μικρό παιδί κάνετε. Τι θέλετε τέλος πάντων; Θέλετε να τελειώνετε όσο πιο γρήγορα γίνεται με αυτή την αναθεματισμένη δίκη συζητώντας μ' εμάς, τους φρουρούς, για πιστοποιητικά και εντάλματα; Εμείς είμαστε κατώτεροι υπάλληλοι, δεν έχουμε ιδέα από πιστοποιητικά, και η μόνη μας σχέση με την υπόθεσή σας είναι να σας φρουρούμε δέκα ώρες την ημέρα και να πληρωνόμαστε γι' αυτό. Αυτό είμαστε όλο κι όλο, κι ωστόσο είμαστε σε θέση να καταλάβουμε ότι οι ανώτερες αρχές που υπηρετούμε, προτού διατάξουν μια σύλληψη, είναι πολύ καλά πληροφορημένες για τους λόγους της σύλληψης και για το ποιόν του συλληφθέντος. Δεν υπάρχει καμία περίπτωση λάθους. Η υπηρεσία μας, απ' όσο γνωρίζω, και γνωρίζω μόνο την κατώτερη βαθμίδα, δεν ασχολείται με το να αναζητά την ενοχή ανάμεσα

στους πολίτες, αλλά, όπως λέει ο νόμος, έλκεται από την ενοχή και τότε στέλνει εμάς, τους φρουρούς. Είναι νόμος αυτό. Πώς θα μπορούσε να γίνει λάθος λοιπόν;» «Δεν τον γνωρίζω αυτόν τον νόμο», είπε ο Κ. «Τόσο το χειρότερο για σας», είπε ο φρουρός. «Από το μυαλό σας τον βγάλατε μάλλον», είπε ο Κ., ήθελε με κάποιον τρόπο να τρυπώσει στη σκέψη των φρουρών, να τη στρέψει προς όφελός του ή να εξοικειωθεί μαζί της. Ο φρουρός όμως είπε με έναν τόνο απορριπτικό: «Θα το διαπιστώσετε και μόνος σας». Τότε μπήκε στην κουβέντα ο Φραντς λέγοντας: «Βλέπεις, Βίλεμ, παραδέχεται ότι δεν γνωρίζει τον νόμο και ταυτόχρονα ισχυρίζεται πως είναι αθώος». «Έχεις απόλυτο δικιο, αλλά πώς να του το δώσεις να το καταλάβει;», είπε ο άλλος. Ο Κ. δεν απάντησε: είμαι υποχρεωμένος, σκέφτηκε, να αφήσω αυτά τα κατώτατα όργανα –το παραδέχονται άλλωστε και οι ίδιοι ότι αυτό είναι– να με μπερδέψουν ακόμα περισσότερο με τη φλυαρία τους; Αφού μιλάνε για πράγματα που δεν τα καταλαβαίνουν καθόλου. Αυτή τους η βεβαιότητα μόνο από την ανοησία τους μπορεί να προέρχεται. Δυο κουβέντες αν έλεγα με έναν άνθρωπο του επιπέδου μου, το θέμα θα ξεκαθάριζε ασύγκριτα καλύτερα απ' ό,τι αν μιλούσα μαζί τους για ώρες. Άρχισε να περπατάει πάνω κάτω στον ελεύθερο χώρο του δωματίου, απέναντι είδε τη γριά, που είχε κουβαλήσει στο παράθυρο κι έναν γέρο, πολύ μεγαλύτερο σε ηλικία, και τον βαστούσε από τη μέση. Ο Κ. αποφάσισε να δώσει τέλος σε όλο αυτό το θέατρο: «Θέλω να με πάτε στον προϊστάμενό σας»,

είπε. «Μόνο όταν το ζητήσει εκείνος, νωρίτερα όχι», είπε ο φρουρός ονόματι Βίλεμ. «Και τώρα σας συμβουλεύω», πρόσθεσε, «να πάτε στο δωμάτιό σας, να καθίσετε ήσυχα ήσυχα και να περιμένετε τις εντολές μας. Σας συμβουλεύουμε να μην αφαιρεθείτε κάνοντας άχρηστες σκέψεις, παρά να συγκεντρωθείτε, γιατί θα κληθείτε να αντιμετωπίσετε πολλά. Δεν μας φερθήκατε όπως θα άρμοζε στη δική μας ευγένεια, ξεχάσατε πως, ό,τι κι αν είμαστε, τουλάχιστον τώρα σε σχέση μ' εσάς εμείς είμαστε ελεύθεροι άνθρωποι, δεν είναι μικρό πλεονέκτημα αυτό. Παρ' όλα αυτά είμαστε πρόθυμοι, αν έχετε χρήματα, να σας φέρουμε να φάτε κάτι για πρωινό από το απέναντι καφενείο».

Η δίκη

Ο στραπεζικός υπάλληλος Γιόζεφ Κ. συλλαμβάνεται ένα πρωί χωρίς να γνωρίζει γιατί κατηγορείται. Ξεκινά έναν αδιέξοδο αγώνα για να αποδείξει την αθωότητά του, επιδιώκοντας παράλληλα να ανακαλύψει τι κρύβεται πίσω από αυτή την αινιγματική κατηγορία. Ωστόσο, παντού συναντάει αξεπέραστες δυσκολίες και αδυνατεί να φτάσει σε οποιοδήποτε λογικό συμπέρασμα. Οι δικαστές παραμένουν αθέατοι, οι υπάλληλοι του δικαστηρίου δίνουν ασαφείς εξηγήσεις, ενώ όσα διαδραματίζονται στο δικαστήριο είναι ακατάληπτα. Κάθε προσπάθεια να αποδείξει την αθωότητά του πέφτει στο κενό. Σταδιακά ο κλοιός της ενοχής που τον βαρύνει γίνεται ασφυκτικός και ο ίδιος χάνεται στον λαβύρινθο ενός κόσμου όπου η παρατεταμένη ασάφεια του παραλόγου τον κυριεύει.

Γραμμένη το 1914, Η δίκη είναι ένα από τα πιο σημαντικά μυθιστορήματα του εικοστού αιώνα. Η ιστορία του Γιόζεφ Κ. μπορεί να διαβαστεί ως μια αναζήτηση για το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης, μια παραβολή που εκφράζει την αγωνία και την αποξένωση του σύγχρονου ανθρώπου ή μια προφητεία των υπερβολών της σύγχρονης γραφειοκρατίας και του παραλογισμού των ολοκληρωτικών καθεστώτων.

